

کتابخانه نابینایی

مریم قاسمی^۱

کتابخانه ملی نابینایان کانادا در ۱۹۰۶ فعالیت خود را آغاز کرده و به صورت بخشی از سازمان خصوصی مؤسسه نابینایان کانادا اداره می‌شود. این کتابخانه خدمات سفارش پستی را در سطح ملی انجام می‌دهد و خدماتی به نام ویزنت دارد که از اینترنت برای تولید و اشاعه اطلاعات میان کاربران نابینا استفاده می‌کند. طبق قانون اساسی این کشور، کلیه کتابخانه‌های عمومی کانادا ملزم به ارائه خدمات به نابینایان هستند.

در سوئد امانت کتاب‌های گویا به صورت بخشی از خدمات یکپارچه کتابخانه‌های عمومی درآمدی است و طرح توزیع کتاب‌های گویای دیجیتال در این کشور در حال راه‌اندازی است. کتابخانه ملی افریقای جنوبی برای نابینایان در ۱۹۱۹ تأسیس و در ۱۹۶۹ به کتابخانه‌ای برای نگهداری آثار چاپی برای کسانی که مشکل بینایی دارند تبدیل شد. این کتابخانه، کتاب‌های گویا و کتاب‌های بریل تولید می‌کند و دانشجویان نابینای سراسر کشور از خدمات آن بهره می‌برند. امروزه شاهد کتابخانه‌های الکترونیکی بسیاری برای نابینایان و سایر گروه‌های معلول در جهان هستیم. اما متأسفانه ارتباط همه جانبه بین کتابخانه‌ها نیست. لازم است؛ مدیران کتابخانه‌ها هر سال نشست داشته باشند و تشکیلاتی را پی‌ریزی نمایند که ارتباط همه جانبه‌ای را بین آنها راه‌اندازی نماید.

کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی نابینایان در ایران. نخستین مدرسه برای نابینایان و نگهداری آنها در ۱۳۴۲ توسط محمد خزائلی تحت عنوان «مجتمع نابینایان دکتر خزائلی» تأسیس شد. در ۱۳۵۰ دولت بودجه مستقلی برای این مدرسه در نظر گرفت. در همین سال «سازمان ملی رفاه نابینایان» تأسیس شد که وظیفه تهیه و توزیع کتاب‌های گویا و بریل را نیز برعهده داشت. پس از تأسیس سازمان بهزیستی کشور، خدمات مربوط به کودکان نابینا به اداره کودکان استثنایی وابسته به وزارت آموزش و پرورش، و رسیدگی به امور مربوط به نابینایان بزرگسال به سازمان ملی رفاه نابینایان واگذار شد که در همین زمان به سازمان بهزیستی نابینایان رودکی تغییر نام یافته بود. این مرکز وظیفه هماهنگی فعالیت‌های فرهنگی از جمله کتابخانه‌ها را برعهده دارد.

در نیم قرن اخیر فعالیت‌های فرهنگی و علمی نابینایان همواره روبه پیشرفت و توسعه بوده است. در بسیاری از شهرها کتابخانه و مراکز اطلاع رسانی تأسیس شده است. اما هنوز گزارش جامعی از این فعالیت‌ها تدوین و عرضه

نابینایان به کتابخانه‌ها نیاز مبرم دارند. آنان از طریق کتابخانه با جهان ارتباط برقرار می‌کنند و از فناوری‌های جدید مرتبط به نابینایان آگاه می‌شوند. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نابینایان با هدف رفع نیازهای اطلاعاتی نابینایان و کم بینایان، گسترش فرهنگ و ارتقای علم و دانش، و ایجاد امکانات و شرایط مناسب برای پر کردن اوقات فراغت آنان به وجود آمده است. طبق تعریف بین‌المللی، نابینا کسی است که میزان دید او کمتر از یک دهم و کم بینا کسی است که میزان دید او بیشتر از یک دهم است و با استفاده از وسایل کمکی (عینک) میزان دید او حداکثر به سه دهم برسد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد، در دی ماه ۱۳۷۲ راه‌کارهای فراهم‌سازی امکانات برابر برای معلولان را به تصویب رساند. بندهای ۵ و ۱۰ این مصوبه به صراحت دولت‌ها را مسئول تأمین خدمات اطلاع‌رسانی و منابع اطلاعاتی برای گروه‌های مختلف معلولان از جمله نابینایان معرفی می‌کند. دولت‌ها باید شرایطی فراهم آورند که نابینایان مانند افراد سالم، به همه امکانات و تسهیلات دسترسی داشته باشند و تبعیضی در کار نباشد.

کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نابینایان در جهان. نخستین کتابخانه نابینایان در ۱۷۶۸ در بریتانیا با مجموعه‌ای به خط برجسته برای دانشجویان نابینا تأسیس شد. کتابخانه ملی نابینایان بریتانیا در ۱۸۸۲ تأسیس شد. این کشور به امکانات پیشرفته خدمت‌رسانی به نابینایان و کم بینایان مجهز شده است. در حال حاضر مؤسسه ملی سلطنتی نابینایان انگلستان بیش از ۴۵ درصد کتاب‌های معروف کتابخانه‌های انگلستان را به قلم‌های بزرگ، دستگاه‌های گویا، و خط بریل برگردانده است.

در آمریکا کتابخانه بوستون نخستین کتابخانه‌ای است که خدمات به نابینایان را در ۱۸۶۸ آغاز کرد. در این کشور فکر ایجاد کتابخانه ملی برای نابینایان در ۱۸۹۷ توسط راسل یانگ، کتابدار کتابخانه کنگره، با ایجاد قرائتخانه‌ای برای نابینایان با حدود ۵۰۰ کتاب و صفحه موسیقی شکل گرفت. امروزه، خدمات کتابخانه ملی برای نابینایان که از طریق کتابخانه کنگره هدایت می‌شود، در چهار مرکز ایالتی، ۵۶ کتابخانه منطقه‌ای، و ۱۰۱ کتابخانه ناحیه‌ای انجام می‌شود. کتاب و مجلات به شکل بریل، نوار ضبط شده، لوح فشرده، تجهیزات شنیداری و ابزار و وسایل به‌طور رایگان در اختیار افراد قرار می‌گیرد.

۱. کارشناس امور بریل و کتابخانه معلولیتی.

نشده است. مهم‌ترین کتابخانه‌های نابینایان در ایران عبارتند از:

۱. کتابخانه رودکی.

کتابخانه رودکی که بزرگ‌ترین کتابخانه ویژه نابینایان در ایران است، در ۱۳۵۲ رسماً فعالیت خود را آغاز کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و تشکیل سازمان بهزیستی کشور، «سازمان بهزیستی خدمات نابینایان رودکی» شکل گرفت. نام این نهاد قبلاً «مؤسسه ملی بهزیستی نابینایان» بود. کتابخانه رودکی تنها کتابخانه در ایران است که به نابینایان شهرستان‌ها نیز ارائه خدمت می‌کند. این کتابخانه دارای چهار بخش است:

(الف) کتابخانه عادی؛

(ب) کتابخانه بریل؛

(ج) کتابخانه گویا؛

(د) چاپخانه.

در کتابخانه عادی، که مساحت آن تنها ۳۵ مترمربع است، کتاب‌ها عمدتاً برای تبدیل شدن به بریل و گویا، استفاده کارکنان بینا، و گاه امانت به نابینایان تهیه می‌شوند.

کتابخانه بریل ۵۶ مترمربع است که در آن ۲۳۲۱ جلد کتاب بریل در ۸۵۲ عنوان وجود دارد.

مساحت کتابخانه گویا ۱۰۸ مترمربع است. در این کتابخانه ۲۰۰۷۶ حلقه نوار در ۱۸۱۸ عنوان وجود دارد. تکثیر تمام نوارهای درسی نابینایان بر عهده این کتابخانه است. استودیوی ضبط کتاب‌های گویا با کمک سازمان صدا و سیما راه‌اندازی شده است.

در چاپخانه کتابخانه نیز کتاب‌های بریل چاپ و تکثیر می‌شود.

۲. کتابخانه مؤسسه آموزشی امام خمینی (ره).

کتابخانه گویای مؤسسه آموزشی امام خمینی در ۱۳۶۹ تأسیس شد. تعداد کارمندان آن ۵ نفر و تعداد منابع آن ۱۱۰۰۰ حلقه نوار است.

۳. کتابخانه مجتمع نابینایان دکتر خزائی.

این کتابخانه در ۱۳۴۲ تأسیس شد و ۶۰۰ جلد کتاب بریل و ۴۲۳ حلقه نوار دارد.

۴. کتابخانه مجتمع آموزشی نابینایان شهید محبی.

این کتابخانه در ۱۳۴۳ در تهران تأسیس شد. در حدود ۳۲ از کتاب‌های درسی کل کشور در این کتابخانه به خط بریل چاپ می‌شود. موجودی این کتابخانه ۷۰۰۰ جلد کتاب بریل و ۵۰۰۰ حلقه نوار است.

۵. کتابخانه مؤسسه استثنایی عصای سفید.

این کتابخانه در ۱۳۶۹ در تهران تأسیس شد و ۳ نفر کارمند دارد. موجودی آن ۵۰۰ جلد کتاب بریل و ۳۵۰ حلقه نوار است.

۶. کتابخانه مؤسسه نهادگذاری مطالعات علمی و پژوهشی گویا (خندق).

این مؤسسه، مؤسسه‌ای غیرانتفاعی برای ضبط کتاب‌های گویا برای دانشجویان و فارغ‌التحصیلان نابیناست که در ۱۳۶۹ تأسیس شد. شعبه‌های آن در شهرهای اهواز، اصفهان، و شیراز دایر است. موجودی کتابخانه این مرکز ۲۵۰۰ حلقه نوار در ۱۲۰۰ عنوان است.

۷. کتابخانه مرکز تحقیقاتی بنیاد جانبازان.

این مرکز عهده‌دار تهیه و ارائه کتاب‌های گویا به کسانی است که در جنگ تحمیلی نابینا شده‌اند. موجودی کتابخانه آن در حدود ۵۰۰ عنوان کتاب گویاست.

۸. کتابخانه آیت الله خامنه‌ای قم.

کتابخانه آیت الله خامنه‌ای یکی از کتابخانه‌های بزرگ و مجهز عمومی ایران در استان قم است. ریاست نهاد کتابخانه‌های عمومی استان در همین کتابخانه مستقر است. شامل بخش‌های متنوع از جمله بخش نابینایی است و افراد نابینا و کم بینا در تمام روزهای هفته می‌توانند از این بخش استفاده کنند. این بخش دارای ۲۵۷ عضو اعم از مرد و زن و کودک و بزرگسال است. ۵۲ عضو آن را کودکان از آمادگی تا پایان دبستان تشکیل می‌دهند. ارائه خدمات به اعضای کودک هم به صورت حضور اعضا در کتابخانه است. کتابخانه اقدام به کلاس برای آموزش قصه خوانی، شعرخوانی و داستان‌نویسی کرده است.

کتابخانه‌های ۴ استان البرز، تهران، قزوین و مازندران زیر مجموعه این مرکز است و کتاب‌های گویا و بریل مورد نیاز این ۴ استان توسط این مرکز تأمین می‌شود.

کتابخانه گویا این مرکز شامل ۲۸۰۰ عنوان کتاب گویا در موضوعات مختلف است. ۳۰ عنوان از آن کتاب‌ها در استودیو کتابخانه و توسط گویندگان کتابخانه گویا شده

است. این کتاب‌های گویا روی فلش، رم موبایل و یا به صورت سی دی در اختیار اعضا قرار می‌گیرد. همچنین این کتابخانه کتابها و جزوه‌های درسی مورد نیاز اعضا را گویا کرده است. نظام طبقه‌بندی در اینجا، طبقه‌بندی دیویی است.

۹. معرفی بخش نابینایان کتابخانه ملی ایران

این بخش از سال ۱۳۸۲ و با تشکیل گروه ویژه در مدیریت اطلاع‌رسانی همگانی با نام بخش نابینایان و معلولان کتابخانه ملی راه‌اندازی گردید. هدف از راه‌اندازی این بخش ارائه خدمات به نابینایان و کم‌بینایان و تهیه مجموعه‌ای از منابع مطالعاتی و تحقیقاتی آنان بود. فراهم نمودن سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای مورد نیاز مطالعه و نیز گردآوری حدود ۸۰۰ عنوان از تولیدات گویا از فعالیت‌های این بخش در سه سال گذشته بوده است. با انتقال کتابخانه ملی به ساختمان جدید برای این بخش نیز فضای مناسبی به مساحت حدود ۷۰۰ مترمربع جهت سرویس‌دهی مناسب انتخاب گردید که هم اکنون در مراحل آخر ساختمان‌سازی و تجهیز قرار داشته و در طی ماه‌های آینده به بهره‌برداری خواهد رسید. با انتقال بخش نابینایان به قسمت جدید و برنامه‌ریزی‌های انجام شده پیش‌بینی می‌گردد این بخش به یکی از مهم‌ترین مراکز مطالعاتی و پژوهشی کشور در زمینه خدمات‌رسانی به نابینایان، کم‌بینایان و معلولان خاص تبدیل شود. مجموعه‌سازی منابع گویا-دیجیتال و بریل، تحقیقات در زمینه فرمت‌های نوین اطلاعاتی، برنامه‌ریزی برای استانداردهای کتابخانه‌های نابینایان در سطح کشور، حمایت معنوی و مادی از تولیدکنندگان، ایجاد محیطی مناسب و درخور نابینایان و کم‌بینایان برای پژوهش و مطالعه، برنامه‌ریزی جهت تشویق نابینایان و کم‌بینایان به انس با کتاب و کتابخوانی و... از برنامه‌های این قسمت در آینده می‌باشد.

۱۰. بخش نابینایان کتابخانه عمومی حسینیہ ارشاد.

واحد نابینایان کتابخانه عمومی حسینیہ ارشاد در سال ۱۳۷۲ شروع به کار کرد. از آن سال استودیویی در بخش راه‌اندازی و در آن کتاب‌های چاپی بر روی کاست و به صورت گویا تولید گردید که این امر تاکنون نیز ادامه داشته است.

فعالیت‌های بخش نابینایان کتابخانه عمومی حسینیہ ارشاد از سال ۱۳۷۲ش با هدف تعمیم فعالیت‌های کتابخانه به کلیه نابینایان، صرف نظر از ویژگی‌های جسمی و حسی آنان آغاز به کار کرد. در ابتدا کتب از طریق گویندگان روی نوارهای کاست ضبط شده و در اختیار کاربران نابینا قرار می‌گرفت، اما در ادامه با تحول در فناوری ضبط و تکثیر کتب گویا، هم اکنون این کتب، به شکل CD

صوتی تولید و در اختیار اعضا بخش قرار می‌گیرد. تجهیزات بخش نابینایان در سال ۱۳۸۱ بازسازی شده و در آن سال این بخش به رایانه و نرم‌افزارهای ویژه کاربری نابینایان مجهز شد.

نمایشگرهای بریل برای کارکنان نابینای بخش و اعضا فراهم شد، که بوسیله آن مطالب موجود بر روی نمایشگرهای عادی رایانه به صورت بریل دریافت می‌شوند.

از سال ۱۳۸۶ نمایشگر بهبودی، ویژه نمایش اطلاعات به صورت درشت‌نمایی برای بهره‌برداری افراد کم‌بینا به امکانات بخش افزوده شد. بخش نابینایان این مرکز شامل قسمت‌های زیر است:

۱. **مخزن:** بیش از ۲۰۰۰ عنوان کتاب گویا و بیش از ۳۵۰ عنوان کتاب بریل، پشتوانه علمی بخش را تشکیل می‌دهد.

۲. **استودیو:** در این بخش امکان تولید کتب گویا فراهم آمده است که در آغاز ضبط کتب به شکل آنالوگ و با دستگاه‌های ضبط صوت، انجام می‌گرفت که در ادامه روند بروز رسانی فناوری ضبط و تکثیر کتب گویا در بخش، از رایانه و نرم‌افزارهای ویژه صدابرداری استفاده شد.

روند ضبط کتب گویا:

ضبط کتب توسط گویندگان افتخاری و حق‌الزحمه‌ای بخش، صدابرداری توسط صدابردار و کنترل و تدوین نهایی توسط مصحح بخش و انجام امور تخصصی پردازش فنی اطلاعات و آرشو سازی کتب. با حذف صدابردار و استفاده گویندگان از نرم‌افزارهای حرفه‌ای صدابرداری و تصحیح همگام با افزایش کمی تولید کتب، بهینه‌سازی کیفیت ضبط آغاز شده است.

منابع جدید تهیه شده در این بخش به صورت هفتگی فهرست‌نویسی، ورود اطلاعات و آماده‌سازی می‌شوند و عناوین آنها در برد تازه‌ها قرار می‌گیرد. پس از ورود اطلاعات کتب ضبط شده به سیستم امانت، امکان استفاده کاربران از محصولات بخش فراهم می‌آید.

خدمات بخش:

۱. امکان عضویت در این بخش و امانت منابع گویا و بریل، برای نابینایان و کم‌بینایان سراسر کشور. ۲. انجام کلیه امور جستجو، امانت، برگشت و تمدید به وسیله رایانه. ۳. امانت منابع به صورت حضوری و پستی برای اعضا، همچنین امکان استفاده کلیه اعضا کتابخانه از منابع گویا.

خدمات ویژه بخش:

۱. **خبرنامه گویا:** گویاسازی خبرنامه داخلی کتابخانه در استودیو که در آن اطلاعات تخصصی بخش هم لحاظ می‌شود.

۲. **جلسات کتاب‌خوانی:** برگزاری دوره‌های آموزشی

مشکلات و آسیب‌ها

خدمات کتابخانه‌ای به نابینایان در ایران سابقه‌ای چندان طولانی ندارد و با گذشت بیش از پنجاه سال از تأسیس نخستین مرکز آموزشی مخصوص نابینایان، به‌علت عدم برنامه‌ریزی صحیح و فقدان سازمان مسئول برای این امور هنوز کتابخانه‌ای که بتواند نیازهای مربوط را تأمین کند و از شاخص‌های مطلوب برخوردار باشد، موجود نیست. مراکزی که به تهیه مواد و ارائه خدمات کتابخانه‌ای به این گروه اشتغال دارند، به‌علت عدم برخورداری از تجهیزات و نیروی متخصص و عدم ارتباط با مراکز بزرگ فرهنگی نابینایان در خارج از کشور جهت استفاده از تجارب و تخصص آنها، نتوانسته‌اند وظیفه خود را به خوبی ایفا کنند.

از سویی استقرار کتابخانه‌های نابینایان تنها در مراکز استان‌ها، دستیابی نابینایان به آنها را بسیار مشکل و در مواردی غیرممکن ساخته است. خوشبختانه، امروزه در ایران کار سخت‌افزاری رایانه‌ای در کتابخانه‌ها برای نابینایان در اکثر استان‌ها انجام شده و به زودی فعالیت نرم‌افزاری یعنی تهیه برنامه‌های مدون و منظم الکترونیکی پایان می‌پذیرد تا هر نابینایی در هر استانی از کشور بتواند از طریق شبکه به مرکز کتابخانه رودکی وصل شود و از امکانات آن بهره‌مند گردد.

خدمات کتابخانه‌ای به نابینایان و کم‌بینایان، یکی از وظایف پر زحمت کتابداران است. در دورانی که حجم اطلاعات موجود در جهان به سرعت افزایش می‌یابد، توجه به نیازهای اطلاعاتی این گروه برای جلوگیری از عمیق‌تر شدن شکاف ناشی از «محرومیت اطلاعاتی» میان بینایان و نابینایان در زمره تعهدات حرفه‌ای کتابداران تمام کتابخانه‌ها به شمار می‌رود. از این گذشته، بیانیه‌ها، مقررات، و آیین‌نامه‌های بین‌المللی تدوین شده از سوی سازمان‌های جهانی مانند سازمان ملل متحد، یونسکو، و ایفلا همواره بر حقوق برابر معلولان با سایر شهروندان و نقش محوری دولت‌ها در فراهم‌سازی امکانات کتابخانه‌های برابر تأکید می‌ورزند. در عین حال پیشرفت‌های فناورانه و ابعاد گسترده نظام‌های اطلاع‌رسانی الکترونیکی، افق‌های جدیدی را بر روی نابینایان گشوده و حجم و دامنه مواد و اطلاعات قابل دسترس برای این گروه را متحول ساخته است. فناوری‌های موجود در زمینه نظام‌ها و شبکه‌های رایانه‌ای امکان تهیه متون، اطلاعات، و داده‌های کتابشناختی را در انواع قالب‌های جایگزین چاپ (بریل، گویا، چاپ درشت) فراهم می‌کند. بنابراین، لازم است از این ابزارها

مختلف و کلاس‌های گوناگون از جمله کتاب‌خوانی. ۳. **ترغیب گروه‌های مختلف نابینایان**، از جمله کودکان و نوجوانان به کتاب‌خوانی از طریق حضور دست‌اندرکاران بخش نابینایان در مدارس، انجمن‌ها، مراکز آموزشی نابینایان و معرفی خدمات این بخش.

۴. **برگزاری دوره‌های ترویج و تشویق به مطالعه** از جمله طرح کتابخوان نمونه.

۵. **تولید کتاب بریل**: این بخش از مهرماه سال ۱۳۸۶ قادر به تولید کتاب‌های بریل گردید. در حال حاضر کلیه منابع مورد نیاز و تأیید شده، توسط اپراتور قسمت تایپ و آماده چاپ شده و به وسیله دو چاپگر بریل که در بخش قرار دارند چاپ و پس از صحافی در اختیار اعضا قرار می‌گیرد.

۱۱. **کتابخانه تخصصی معلولین**.

این کتابخانه وابسته به دفتر فرهنگ معلولین است و در سال ۱۳۹۱ در قم تأسیس شد. تمامی آثار درباره معلولیت و معلولین را از سراسر جهان گردآوری و در اختیار کاربران قرار می‌دهد.

دارای بخش‌های کتب چاپی معمولی، نشریات، کتاب بریل، کتاب الکترونیک، کتاب گویا و فیلم است.

۱۲. **دیگر کتابخانه‌ها در تهران و شهرها**.

کتابخانه‌های دیگری در شهرهای مختلف نیز به افراد نابینا خدمات رسانی می‌نماید؛ فهرست این کتابخانه‌ها عبارت‌اند از:

بخش نابینایان کتابخانه شهید بهشتی (۱۳۷۲)؛ بخش نابینایان کتابخانه شورای کتاب کودک (۱۳۴۱)؛ کتابخانه مجتمع آموزشی نابینایان دخترانه نرجس (۱۳۵۶)؛ کتابخانه مجتمع دخترانه حضرت عبدالعظیم (۱۳۷۴)؛ کتابخانه مجتمع توانبخشی نابینایان خزانه (۱۳۷۰)؛ و کتابخانه نابینایان دانشگاه الزهراء. غیر از کتابخانه‌های مذکور کتابخانه‌های نابینایان در شهرهای ارومیه، اصفهان، اهواز، بندرعباس، تبریز، رشت، همدان، زاهدان، زنجان، سمنان، شاهرود، شهرکرد، شیراز، کرمان، کرمانشاه، گرگان، و مشهد فعال هستند. مثلاً در شیراز، در کتابخانه ملی پارس (شهید دستغیب فعلی) یک بخش خدمات به نابینایان از ۱۳۷۲ راه‌اندازی شده، که به کار تولید کتاب‌های بریل و ارائه خدمت به نابینایان در سطح استان فارس و کهگیلویه و بویراحمد می‌پردازد. نابینایان در سطح استان به این بخش معرفی می‌شوند و کتاب‌های بریل برایشان پست می‌شود. پست ایران، طبق تعهد بین‌المللی، به رایگان کار انتقال منابع را از کتابخانه و بالعکس انجام می‌دهد.

ملی راه اندازی شد»، کتاب هفته، شماره ۱۶۰؛ «بررسی وضعیت کتابخانه‌های نابینایان در ایران»، روزنامه شرق، شماره ۱۶۲؛ بشارتی، مینا، «بررسی وضعیت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نابینایان و نیمه بینایان مستقر در شهر تهران»، فصلنامه کتاب، دوره دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۷۸، ص ۴۹-۵۵؛ تعاونی، شیرین، «استانداردهای ملی خدمات کتابخانه برای نابینایان، تهران، هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، دبیرخانه، ۱۳۷۹؛ «جهان در تلاش برای کتابخوانی نابینایان»، کتاب هفته، شماره ۱۶۰؛ سلطانی، پوری، راستین، فروردین، دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۹؛ سلطانی‌زاده، شهین‌دخت، خدمات کتابخانه به معلولین و نابینایان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، دانشگاه علوم تربیتی، ۱۳۵۴؛ کوانق، رزمی، «حمایت از نابینایان در زمینه آموزش و اشتغال» ترجمه مهرداد نیکنام، گزیده مقالات ایفلا (کوبا ۲۱-۲۷ اوت ۱۹۹۴)، زیر نظر عباس حری، به همت تاج‌الملوک ارجمند، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴، ص ۳۴۸-۳۶۷؛ «مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینای و کم‌بینای شهر کرمان»، فاطمه نوشین‌فرد، تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، دوره ۱۶، ش ۴، پیاپی ۶۴، زمستان ۱۳۸۹؛ دائرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.

National Library Service for the Blind and Physically Handicapped (NLS) the Library of Congress. www.loc.gov/nls.

www.ketabehafeteh.archive/160.

www.sharahNewsPaper.com/830122/life.htm.

www.Ketabehafeteh.ir/archive/160.

و امکانات به نفع کاربران نابینا بین کتابخانه‌ها به گونه‌ای بهره‌گیری شود که طیف وسیعی از خدمات برای آنان دست‌یافتنی و قابل استفاده باشد.

کتابخانه‌ها موظفند امکان دسترسی کاربران نابینا و کم‌بینا به منابع و اطلاعات موردنیاز را در حداقل زمان، در شکل و قالب مناسب، و به تعداد لازم فراهم کنند. برای تحقق بخشیدن به این امر و استفاده هر چه بیشتر از منابع و امکانات موجود، لازم است خدمات کتابخانه‌ای به نابینایان با برنامه‌ریزی حساب شده و بر اساس اصل همکاری و مشارکت سازمان یابد. در بین مشکلاتی که بر شمرده‌ایم، چند مشکل اساسی‌تر است: کتابخانه‌های موجود توان و ظرفیت پاسخگویی به نیازهای نابینایان را ندارند. چون ارتباط با دنیای پیشرفته به روش منظم قطع بوده و بسیاری از منابع مهم و مرجع به ایران نیامده است. علاوه بر آن فناوری پیشرفته هم وارد نشده است. برای نمونه هیچیک از مراکز نابینایی ایران عضو دیزی نیستند. سومین مشکل اساسی اطلاع‌رسانی به معلولین هم به روز نیست. اساساً در ایران مراکز کتابشناسی و چکیده نویسی و امثال اینها که اطلاعات مورد نیاز را بومی‌سازی کرده و در اختیار کاربران معلول قرار دهد، وجود ندارد. مراکزی که هستند فاقد مهارت‌های لازم می‌باشند. از اینرو نابینایان نه به خود منابع کتابخانه‌ای، نه به فناوری مدرن و نه به اطلاعاتی که بدانند در دنیا چه خبر است دسترسی ندارند. این مشکلات موجب شده که در ایران، سالانه، ده عنوان کتاب مطلوب درباره موضوعات نابینایی تألیف و عرضه نشود.

مآخذ:

ارجمند، تاج‌الملوک، اطلاع‌رسانی به معلولان و پیشنهاد شبکه اطلاع‌رسانی برای معلولان کشور، تهران، دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۸۰؛ همو، «بررسی وضعیت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

نابینایان در کشورهای در حال رشد و...»، پایان‌نامه فوق‌لیسانس کتابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۲؛ همو، «کتابخانه‌های مرکز نابینایان رودکی»، پیام کتابخانه، سال دوم شماره اول (بهار ۷۱)، ۷۳-۷۷؛ همو، «نقش کتابخانه‌های عمومی در اطلاع‌رسانی معلولیت»، پیام کتابخانه، سال چهارم شماره اول و دوم (بهار و تابستان ۷۳)، ۵۴-۵۸؛ «بخش نابینایان کتابخانه

